

Historie-skattejagt på Sct. Clemens kirkegård, Rømø.

Kære allesammen

Velkommen til Sct. Clemens kirke på Rømø!

Kirken her er, lige som mange andre kirker, fuld af gode historier.

Historierne ligger som små spor rundt omkring i kirken og på kirkegården.

Hvis ikke man er opmærksom, kan man risikere at gå lige forbi.

Nu skal I på jagt efter nogle af historierne.

Vi starter længst tilbage i historien med de ældste spor og bevæger os op mod nutiden.

På kortet kan I se, hvor I skal finde de forskellige poster.

Til hvert post, hører et stykke tekst og nogen gange en opgave eller et spørgsmål.

En af jer kan læse det højt, eller jeres lærer kan.

Der er to svarmuligheder til spørgsmålet. Det ene er "fake", det andet er "fakta". Når svarmulighederne er læst op, så stiller I jer i to grupper, alt efter om I tror, det er svar A eller svar B, der er fakta.

God tur!

Post 1 - Mødested: Inden for kirkegårdslågen.

Middelalder på Rømø, kirken bygges.

Man mener, at de første mennesker der flyttede til Rømø, gjorde det omkring år 1000.

Til at starte med, boede de kun på Rømø i sommerhalvåret, hvor de levede af fiskeri og landbrug, men efterhånden valgte de at blive boende hele året.

Da der var gået nogle hundrede år, var der så mange mennesker, at man besluttede at bygge en kirke. Første gang, man kan læse, at der er en kirke på Rømø, er i en bog fra omkring 1330. -Men den blev bygget allerede i 1200-tallet.

Kirken så meget anderledes ud dengang. Den var "bare" en lang bygning til at starte med. Kirken havde altså hverken et tårn, tilbygningen hvor man går ind i dag, eller tilbygningerne mod nord.

Kirken så også anderledes ud inden i. Der var ingen bænke. -Man stod op!

Og døbefonten, som i dag tit står oppe nær alteret, stod dengang ved indgangen, sådan at folk forstod, at dåben var indgangen til et kristent liv.

I Middelalderen var kirkens indgang også et andet sted, end den er i dag.

Faktisk var der to indgange i kirken, en mod syd og en mod nord.

Kan I finde sporene på den lange bygnings mur efter dem?

Hvorfor tror I, at der var to indgange?

A)

Man havde to indgange, fordi man havde én dør til de levende og en anden dør til de døde.

Indgangen mod syd blev brugt af de levende, til at gå ind og ud af ved gudstjenester og døren mod nord, blev brugt til at bære kisterne ind og ud gennem, når der var begravelser.

B)

Man havde to indgange, fordi mænd og kvinder brugte ikke samme indgang.

Kvinderne gik ind ad en nordvendt dør og stod mod nord i kirken, mændene gik ind ad en dør i sydmuren og stod i kirkens sydside. Det var ikke fordi, at den ene dør var finere end den anden. Og for Gud var mænd og kvinder lige. Det handlede mere om, at man mange steder i samfundet havde det sådan, at kvinder var sammen med kvinder og mænd med mænd, også når de ikke var i kirke.

Rigtigt svar: B.

Gå hen til næste post to og to. I skal følges med en, der har det modsatte køn af jer selv.

Post 2 - Mødested: Inde i kirken.

1500-tallet. Reformation og prædikestole

I 1517 var der en ung præst byen Wittenberg i Tyskland der begyndte at tænke på Gud og tro på en meget anderledes måde, end andre gjorde. Præsten hed Luther.

Han satte en seddel op på kirkedøren med nogle af tankerne. Det var her, det vi kalder for reformationen begyndte. Det Luther skrev og tænkte, var så anderledes, at han blev bandlyst fra kirken. Det skabte en masse ballade også i Nordtyskland og Skandinavien.

Det hele endte med, at der var mange, der var enige med Luther, men også mange der ikke var. Kirken delte sig derfor i to retninger: En protestantisk og en katolsk kirke. Reformationen spredte sig til andre lande, i Danmark blev reformationen gennemført i 1536, og kirken blev protestantisk.

Luther syntes, at Guds ord og troen på Gud var vigtig og at bibelens ord derfor skulle kunne forstås, af de der kom til gudstjenesten.

Før reformationen var det meste af gudstjenesten nemlig på latin, kun prædiken blev holdt på dansk. Efter reformationen skulle hele gudstjenesten foregå på landets eget sprog. Så nu oversatte man bibler til landenes egne sprog.

Luthers ideer om, at ordet var vigtigt, gjorde at man efter reformationen begyndte at opsætte prædikestole i kirkerne. I Sct. Clemens kirke fik man en prædikestol i 1584.

Kan I finde prædikestolen i kirken?

Prædikestolen sidder tit lidt hævet op, på en sydvendt mur, nær et vindue.

Hvorfor tror I, den gør det?

A)

Når prædikestolen er lidt hævet, så føles det, som om ordene kommer oppe fra, som fra Guds egen mund. Og når der er et vindue lige ved siden af, strømmer der lys ind på præsten, sådan at det hele ser lidt guddommeligt ud.

B)

Når prædikestolen er lidt hævet, kan alle i kirken bedre høre præsten og han kan se dem. Lyset fra det sydvendte vindue gør, at præsten bedre kan læse i bibelen, hvis hans øjne er dårlige eller kirken lidt mørk.

Rigtigt svar: B

De, der har svaret forkert, skal lukke øjnene og blive guidet hen til næste post af en af dem, der har svaret rigtigt.

Post 3 - Mødested: Kapellet og den nordlige kirkemur

År 1600-1800. Hvalfangst i ishavet.

Fra 1600-1800 går det rigtig godt for folk på Rømø. Mændene er dygtige sømænd og kvinderne nogle seje damer, der styrer alt på gårdene selv, mens mændene er væk.

Først sejlede sømændene mest til Tyskland, men senere rejser de også som på hvalfangst til havet omkring Grønland. Drengene kommer ofte med ud at sejle, allerede fra de er 7-8 år gamle. En af de mest berømte sømænd fra dengang er Anders Mikkelsen List, født i 1765.

Som 12-årig var han på sin 5. tur til ishavet, da det hele gik rigtig galt. Det år var vinteren ekstra streng og mange skibe fanget af isen og skruet ned af isen. Af de 450 mand, som var på skibene overlevede kun 150! Dem, der ikke druknede, måtte gå over isen mod land.

Anders på 12 år fulgtes med skibets kaptajn, der også var hans onkel, væk fra skibet, hen over isen. Hans frakke og bukser var blevet våde og nu gjorde frosten tøjet så stift, at han ikke kunne gå. Til sidst lovede han kaptajnen at gå videre, hvis bare han fik lov til at tage sit frosne overtøj af, og kun gå i sit lange uld-undertøj og støvler. Efter en lang og barsk tur, hvor de flere gange troede, at nu skulle de dø, stødte de på nogle grønlandere der reddede dem. Anders kom hjem igen til Danmark og sejlede resten af sit liv.

Kan I finde Anders M. Lists' gravsten? På den står også hans kone, hans søn og hans svigerdatters navne.

Hvorfor var sømændene interesserede i at fange lige netop hvaler?

A)

Man var interesseret i hvalkødet. På Rømø var jorderne sandede og dårlige, så det var svært for dyrene på markerne, at spise sig store og fede nok. Og der kom flere og flere mennesker på øen. Hvis man fangede en hval, havde man kød nok til mange mennesker i mange måneder.

B)

Man var interesserede i hvalernes spæk, altså deres fedt. Det kunne man koge til tran, en slags olie, som man så brugt til olielamper, som lyste i folks stuer og i gadelamperne, fordi man endnu ikke havde elektricitet.

Rigtigt svar: B

I der har svaret forkert, skal i fællesskab stave jeres lærers fulde navn bagfra.

I, der har svaret rigtigt, skal i fællesskab udregne tværsummen af jeres lærers fødselsdato.

Post 4 - Mødested: Ind i kirken igen.

År 1600-1800 Velhavende kaptajner og kommandører

Sømændene fra Rømø tjente mange penge på hvalfangst, befolkningen voksede og kirken blev derfor udvidet af flere omgange, så der kunne være plads til alle.

De velhavende sømænd havde råd til at bygge mange af de store huse, I ser rundt omkring på øen, de fik udhugget flotte gravsten til deres familiegravsteder og de gav kirken penge, bl.a. ved at betale for en bänk med deres familienavn på.

En del af efterkommerne til de familier der dengang købte bænke, lever stadig her på øen og har de samme efternavne. F.eks. Manø, Duhn eller Carl.

I kirken var der også nogle familier, der fik ophængt en slags krog af metal i loftet over deres bänk. Kan I se krogene i loftet? Hvad tror I, krogene skulle bruges til?

A)

I 1700-tallet gik man ikke i bad særlig ofte. Og da kirken oftest var helt fyldt om søndagen, så var lugten ikke særligt god. For at mildne stanken af sved og sure tæer, kunne de rige sømænds fruer ophænge små lamper med røgelse og tørrede blomster på krogene. -Det kunne gøre lugten lidt bedre, der hvor de sad.

B)

Når man gik i kirke om søndagen, havde man sit fine tøj på. Mændene havde derfor flotte, høje silkehatte på. Dem tog de naturligvis af inde i kirken, og for at hattene ikke skulle ligge på gulvet og blive beskidte eller blive mast på kirkebænkene hvor pladsen var trang, så hængte mændene dem i stedet op på knagerne i loftet.

Rigtigt svar: B

Dem, der har svaret rigtig hinker hen til næste post.

Dem, der har svaret forkert hopper hen til næste post.

Post 5 - Mødested: Minde for kommandør og Landfoged Laust Michelsen.

År 1600-1800 - Rederiet Mærsk Line.

I kender måske rederiet A. P. Møller Mærsk. Det er en af Danmarks største virksomheder, de fragter varer på containere på skibe rundt i hele verden. Deres logo er en lille syvtakket stjerne på en blå baggrund. Mærsk Møller- familien er ud af en sømandsslægt der stammer fra Rømø.

I 2002 rejste Mærsk Mc-Kinney Møller en mindesten her på kirkegården for en af sine forfædre, Laust Michaelen. Det er den, I står ved nu. Laust fik en masse børn. (-Prøv lige at tælle hvor mange.) med de 6 koner han nåede at være gift med. En af døtrene, har en særlig pynte-rille i sin kjole. (Kan I finde hende på gravstenen? -Hun hedder Maren)

Hendes kjole er særlig, fordi hun er tipoldemor til Peter Mærsk-Møller (født i 1836), der sammen med sin far startede det rederi, vi i dag kender som A.P. Møller Mærsk. Det var Peter Mærsk-Møller, der valgte logoet til rederiet. -Den lille hvide stjerne på mørk blå baggrund.

Hvorfor tror I, Peter valgte netop en syvtakket stjerne som sit logo?

- A. Engang da hans kone, Anna, var med ude og sejle, blev hun alvorligt syg. Han frygtede, at hun ikke ville overleve og gik derfor op på skibsdækket for at bede til Gud om at hun ville blive rask. Han bad også om et tegn på, at hans bønner ville blive hørt. Det var en overskyet og regnfuld aften, men da han havde bedt, klarede det op, himlen blev smuk mørkeblå og han kunne se en enkelt lille hvid stjerne. Anna blev rask efter kort tid. Da Peter senere samme år, købte sit første skib til rederiet, valgte han den lille hvide stjerne på blå baggrund som sit logo.
- B. Peter var en ambitiøs mand og en dygtig sømand, ligesom så mange andre fra Rømø. Han vidste fra start af, at han ville skabe et rederi, der skulle have skibe på alle de 7 verdenshave, og da man tidligere brugte stjerner til at navigere efter, syntes han, at en syvtakket stjerne var det helt rigtige at vælge som logo. Den blå baggrund skulle symbolisere havet og stjernehimlen, tænkte han.

Rigtigt svar: A

I, der har svaret rigtig skal i fællesskab synge første vers af en salme, I kender. I, der har svaret forkert, skal lave body-percussion til salmen. -Altså f.eks. knipse samt klappe i hænderne, på jeres lår, brystkasse, for at lave en lækker rytme til salmen.

Post 6 - Mødested: Uden for kirken, så I kan se kirketårnet.

1864-1920 - Rømø bliver tysk!

Efter en række krige mellem Danmark og Tyskland endte det i 1864 med, at de dele af Danmark der kaldes Slesvig, Holsten og Lauenborg blev tyske. Dermed blev Rømø det også.

Det var de fleste sønderjyder ikke så tilfredse med.

Da de tyske myndigheder overtog styret på Rømø, bestemte de, at de små dannebrogssflag, der er malet på tårnet skulle kalkes over. Nu var kirken jo tysk.

En maler blev bestilt, og flagene blev kalket over, men kort tid efter, var de synlige igen.

Igen blev de kalket og igen kom de frem efter kort tid. Det samme skete gang efter gang?!?!?

Befolkningen på Rømø smilede og sagde til hinanden, at det var fordi, at så længe de var dansksindede, ville flagene ikke kunne fjernes. Kan I se flagene på kirketårnet?

Hvorfor tror I, at de hele tiden kom frem igen?

- A. Det var, som rømmeserne sagde:
Så længe de var dansksindede, kunne flagene simpelthen bare ikke fjernes.
- B. Maleren, der skulle kalke flagene over, var dansksindet, og han smurte derfor lidt fedt på flagene, inden han kalkede dem, sådan at de blev glatte. Når det regnede og blæste, gled kalken derfor af, og flagene kom frem igen.

Rigtigt svar: B.

Tillykke, I der har svaret rigtigt, må synge første vers af "Der er et yndigt land". Den blev skrevet af digteren Adam Oehlenschläger, netop i 1800-tallet, hvor der i Danmark var meget fokus på kærligheden til Danmark.

Post 7 - Mødested: Genforeningsstenen, på parkeringspladsen nord for kirken.

1914-1918 - Første Verdenskrig på Rømø.

Fordi Rømø blev tysk i 1864, måtte de danske mænd kæmpe for tyskerne, da 1. verdenskrig brød ud i 1914. Prøv at forestille jer, at få at vide, at I skal gå i krig, og måske dø, for et land der ikke er jeres eget, og som I allerede er vrede på.

Da 1. verdenskrig var slut i 1918, blev Sønderjylland og Rømø dansk igen, som en del af den fredsaftale der blev indgået. Mange var glade for det.

Der blev rejst mindesmærker over Genforeningen over hele Danmark, omkring 600 i alt, i mange år efter Genforeningen. Den sten, der står her, blev rejst af øens beboere i 2010.

Selvom det i dag er mere en 100 år siden, at Genforeningen fandt sted, betyder dagen stadig meget for mange sønderjyder.

På genforeningsstenen står der:

“Og dansk er vort land
og dansk skal det også forblive
så længe som en sjæl her på Rømø er i live.”

Opgave:

Find en klasse-makker og fortæl hinanden to og to, om I har venner eller familie, der har oplevet krig eller er flygtet fra det.

Post 8 - Mødested: Commonwealth-soldatergravene.

1940-1945 - 2. verdenskrig på Rømø.

Kun godt 20 år efter at 1. verdenskrig sluttede og Rømø var blevet dansk igen, udbrød 2. Verdenskrig. Den 9. april 1940 besatte Tyskland Danmark, og på Rømø gik 300 tyske soldater i land.

Tyskerne byggede 52 bunkers og et super moderne radaranlæg på Rømø. Med radaren kunne tyskerne holde øje med, når englænderne sendte flyvemaskiner mod Tyskland.

Om aftenen d. 28. januar 1944 var et fly fra England på vej for at lægge miner ud i Kielerkanalen. Tyskerne så det på deres radar og sendte et jagerfly ud for at skyde den engelske maskine ned. Selvom den engelske besætning smed deres miner i havet for at få mere fart på, da de så det tyske jagerfly, blev englænderne ramt og styrtede ned på lavt vand på Rømøs nordvestlige strand.

5 af de døde engelske soldater fra flyet blev begravet her på kirkegården d. 3. februar.
Kan I finde deres gravsten?

2. Verdenskrig var ligesom 1. Verdenskrig frygtelig.

Da den var afsluttet blev en række lande enige om at danne både FN og NATO.
På dansk står NATO for: NordAtlantisk Traktat Organisation.

Simpelt sagt, så er det en slags klub af lande, der har givet hinanden en musketér-ed.

Ligesom i bogen og filmen "De tre musketerer, hvor de har mottoet: "Én for alle, alle for én."

Landene har altså lovet hinanden at stå sammen, sådan, at hvis ét land bliver angrebet af nogen udefra, så hjælper alle de andre.

Opgave:

Del klassen i tre grupper.

Brug til 3 minutter på i hver gruppe, at overveje et godt motto for jeres klasse.

Hvad er vigtigt og særligt for jer? Fællesskab, sammenhold, sjov, viden?

Lad jeres lærer lave en bedømmelse af de tre forslag.

Post 9 - Mødested: Uret over kirkedøren

1950 og frem: Turismens indtog

Efter slutningen på 2. verdenskrig gik udviklingen på Rømø stærkt. Man fik bygget en dæmning, så man kunne køre til øen, og det gjorde, at der kom flere og flere turister til, som gerne ville nyde de brede strande, det friske Vesterhav og den uberørte natur.

Kirkeuret på væggen over kirkedøren blev sat op i 1953. Reliefferne på uret viser situationer fra en tid, der var ved at være slut, hvor mændenes arbejde med søfart og landbrug samt kvindernes arbejde på gårdene og hjemme var dagligdag.

De fleste beboere på Rømø arbejder nu ikke længere som sømænd eller i landbruget og kvinderne går ikke længere hjemme, selvom de stadig er seje.

I dag kommer der mange turister til Rømø hvert år. Bunkerne, de flotte huse som kaptajnerne fik bygget, samt kirken med dens knager og gravsten er nu blevet noget, som turister og skoleklasser er interesseret i, og gerne vil lære mere om.

Hvor mange overnatninger tror I, der er om året på Rømø?

- A. Over 1 mio. overnatninger årligt?
- B. Over 2 mio. overnatninger årligt?

Rigtigt svar: B.

Alle, der har deltaget i skattejagten skal nu klappe højt af den, der har læst skattejagten op.

Fortsat rigtig god ferie/lejrskole/fridag på Rømø!